

CORESPONDENȚA PARTICULARĂ - DOCUMENT ȘI SURSĂ DE INFORMAȚIE

Dumitru Huțanu

Dacă arhivele, cu multitudinea și diversitatea materialelor documentare, valorile de patrimoniu național și local, imagistica originală oferă cercetării trecutului posibilitatea reflectării, situării, evaluării faptului, evenimentului, momentului ori epocii cât mai aproape de adevăr și obiectivitate, desigur în consonanță cu profesionalismul și deontologia specialistului ca atare, corespondența particulară, prin specificitatea sa, readuce spațiul restrâns al individului în contextul general al unui anume timp istoric, regăsind omul rezonant la problematica lui și, ca atare, implicat în acțiune.

Scrisoarea particulară, ca mărturie, își multiplică conținutul și semnificația în deplină interdependență cu personalitatea, cu structura-i morală, etică, intelectuală, cu apartenența-i socială și civică, cu viziunea-i proprie asupra mersului societății, asupra vieții în general.

Conștientizându-și menirea, crezul și locul în comunitate, acționând și dăruindu-se spațiului geografic și uman căruia îi aparține, expeditorul capătă, pe drept cuvânt, atributele personalității.

Ineditul surprinde prin încărcătura emoțională care-i conferă cuvântului sinceritate. Datul uman ori istoric, deși cunoscut, consemnat și recunoscut ca atare, capătă un plus de substanță umană, de luminozitate temporală.

În scrisoarea cu statut de document predomină omul - personalitate, cu contur adânc imprimat în timpul real, în spațiul și comunitatea locală sau națională. El se numește în aceste câteva mărturii disperate, păstrate în patrimoniul muzeal, redade tiparului:

G. G. Longinescu, Dimitrie Voinov, I. M. Dimitrescu, Ioan Romanoai, Vasile Țiroiu, Jean Stoenescu - Dunăre, Aurel Sava, Bogdan Paraschiv Chiriță.

Încercând să-i convingă pe cei ce nu acordau importanța cuvenită „*hârtiilor vechi*” – documente, înscrisuri comerciale, acte de proprietate, corespondența particulară etc., Nicolae Iorga scria: „*Nu e om al cărui scris să nu fie interesant, pentru persoana lui ori pentru vremea care-i aparține. Răvașul familiar ori amical, cu aparentele lui nimicuri, poate să fie adesea de mai mare preț decât actele în care-și face rapoartele ori își dă poruncile oficialitatea unui timp*”¹.

Scrisoarea personală capătă atingerea sufletului uman pentru că „*Din ce a fost mai adânc în ei știm așa de puțin încât înfățișarea ce le-o dăm după cunoștințe așa de sărace e ca aceea a unui dagherotip veșted de la începuturile artei fotografice.*

Nu se înțelege câtă viață, cu grija, suferința și pușina ei bucurie, se găsește în aceste rânduri a căror scrisoare [în sens de scriere – n. n.] se îngălbenesc cu vremea.

*Sunt acolo cântece de nemulțumire și sfâșietoare strigăte de durere. Bietele suflete se mărturisesc ce au avut mai intim și mai sfânt. Uneori atâta simțire adevărată se ridică până la înălțimea unei literaturi...”*².

Integrală ori fragment, fiecare scrisoare răspândește simțăminte, pe de o parte perceptibile și evaluate ca atare de cercetătorul de istorie și, pe de altă parte, lesne de înțeles pentru cititorul obișnuit, oferă date și imagini ce întregesc personalitatea apartenență, prin activitate sau origine, spațiului vrâncean. Toate copleșesc prin respectul reciproc al corespondenților, prin prețuirea, admirația, atașamentul acestora față de loc și oameni.

¹ Nicolae Iorga, *Ce e o hârtie veche*, în *Sfaturi pe întunerec. Conferințe la Radio*, Fundația pentru Literatură și Artă « Regele Carol II », București, 1936, p. 159 – 161.

² *Ibidem*

Spre sfârșit de secol XIX și început de XX, traiectoria familiei Longinescu în mentalul colectiv focșănean și vrâncean stârnise admirație, mândrie, venerație. Setea de carte și acceptarea învățaturii ca unică și nobilă posibilitate de împlinire umană, socială, intelectuală; depășirea prin asumare și confruntare permanentă cu greutățile vieții: dragostea, armonia și respectul ce guverneau viața familiei, adâncă legătură cu obârșia, predominând Neamul și Țara, reunite, au făcut din Longinești modele de viață ³.

Aruncând un arc peste timp, acum familia Longinescu ni se înfățișează ca o veridică îngemănare a realului cu legenda.

La 2 august 1931, cel mai mare dintre frații cărturari, juristul Ștefan G. Longinescu, profesor universitar și academician, trecea în lumea umbrelor. Alături de familia îndoliată, focșănenii i-au adus un pios și emoționant omagiu ⁴.

Poposind la Vizantea, locul de binemeritată tihnă trupească și spirituală a profesorului, vară de vară, aproape trei decenii, I. M. Dimitrescu ⁵ pășea în camera-i rezervată, stăpânit de o firească și de înțeles emoție: „*La masă era fotografia lui d-l Fani, lângă care era așezat un buchet de liliac, pus într-o ulcică, omagiu de pioasă amintire pentru acela care atâta vreme trăise acolo*”, îi scria, la 2 iunie 1932, lui G. G. Longinescu. Și continua: „*Spunea Lelea Varvara [stăpâna casei – n. n.] că nu se mai nasc pe lume astfel de oameni*.”

³ Vezi detalii Horia Dumitrescu, *Ruxandra Longinescu (1843 – 1925)*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 149 – 158; Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Nicolae Longinescu (1873 – 1935)*, în *Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 202 – 214.

⁴ Constantin G. Rarincescu, *Prof. Șt. G. Longinescu*; Neculai Iordache, *În amintirea profesorului Ștefan Longinescu*, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, No. 5, 15 mai 1932, Anul douăzeci și unu, București, p. 15 - 18.

⁵ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe – portret pentru un tablou spiritual – istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 110 – 111.

Mi-a cerut deslușire despre Dl Ghiță [G. G. Longinescu – n. n.], a cărui fotografie era în perete și tot în perete, lângă icoană, era biletul vestitor al trecerii dintre cei vii a d-lui Fani.

Am stat câțva timp pe pridvorul casei, unde se odihnise de atâtea ori iubitul Dumneavoastră frate, am admirat frumusețile dealurilor și ale pădurilor din față, de o rară frumusețe. Din când în când, cucii brăzdau văzduhul cu viersul lor bisilabic, copiii se strânseseră pe la porți erau dintre acei pe care de atâtea ori îi mângâiasse domnul Fani, le dăduse daruri, lăudându-le cuminenia”⁶.

Zece zile mai târziu, răspunzând epistolei primită de la București, I. M. Dimitrescu îi comunica lui G. G. Longinescu impresiile și ecoul articolelor publicate în ziarul „*Neamul Românesc*” despre Ștefan G. Longinescu în rândul vrâncenilor, despre acțiunile întreprinse pentru strângerea fondurilor necesare ridicării unei troițe la mormântul familiei din Cimitirul Nordic.

Susținerea unor conferințe cu plată despre viața și opera celui dispărut, organizarea unui spectacol cu muzică de operă sunt, pentru cercetătorul de azi, informații inedite sau întregesc tematic pagini de istorie culturală focșăneană. O redăm întocmai:

„Focșani, 12 iunie 1932

Prea stimate Domnule Profesor,

Răspund acum frumoasei și plină de duioșie scrisori din 7 iunie a.c. Cu ce amănunțime vorbiți despre atâtea amintiri din Vizantea de acum 30 de ani, care s-au dus odată cu atâtea oameni de atunci.

De mai multe ori am citit prea frumoasa dumneavoastră scrisoare și de atâtea ori genele s-au umezit de binefăcătoarele

⁶ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A. M. Vn.), fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.187.

lacrimi ce ți le dă sentimentele stăruite în sufletul acelora care citesc rândurile matală.

Atâția învățători și oameni de la țară mi-au vorbit cu admirație despre articolele din Neamul Românesc pentru profesor, care merg de-a dreptul la inimă, căci din inimă sunt smulse .

Să trăiești mulți ani, prea stimate Domnule Profesor și să scrii mereu știință pentru Neamul Românesc.

D-l Hamel ⁷ cred că v-a scris despre chestia grilajului, după cum mi-a făgăduit.

Răducu ⁸ mulțumește și salută pe d-l Profesor pentru urările ce-i face la primul majorat și îndemnurile pentru 4 + 7 + 3 [ani – n. n.] sau câți ar mai fi.

Și acum, câteva cuvinte despre Starostia Putnii de inginerul Jean – Stoenescu Dunăre ⁹, care ne-a lăsat un eveniment de o covârșitoare emoție. O persoană care lasă imense regrete în sufletele tuturor putnenilor și focșănenilor.

Domnule Profesor, nu sunt vorbe goale ce spun zilnic tot felul de oameni despre iubitul lor prefect, cum n-a mai fost altul.

În seara de Înălțarea Domnului, funcționarii prefecturii, cu fostul primar, domnul Fănuță ¹⁰, cu secretarul Romanoae ¹¹, căpitan Lupescu ¹² și alții, l-au sărbătorit, am plâns la plecarea dumnealui și de îngrijorarea vremurilor întunecoase care vin. Ferește, Doamne,

⁷ Frederich Hamel, arhitectul orașului Focșani.

⁸ Fiul lui I. M. Dimitrescu.

⁹ Cezar Cherciu, *Focșani – O istorie în date și mărturii (sec. XVI – 1950)*, Editura Andrew, Focșani, 2010, p. 415 – 416; G. G. Longinescu, *Un prefect perfect*, Extras din Revista *Natura*, Institutul de arte grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, f. a., p. 2.

¹⁰ Ștefan Dimitriu; vezi Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Primarii din Focșani între anii 1862 – 1937*, în *Cronica Vrancei*, vol. III..., p. 220.

¹¹ Ionuț Iliescu, *Ioan Romanoai (1885 – 1978)*, în *Cronica Vrancei*, vol. III..., p. 365 – 374.

¹² D. Lupescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Putna (Vezi Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 412).

România de rău. De acum, sucursala de la Putna, și-a pierdut pe șeful ei iubit, un om mai puțin în Focșani.

Aseară a fost la Teatrul Mare „Gh. Pastia” concertul dedicat de sora mea ¹³. Focșănenii au răspuns onorabil. Tot timpul a domnit mare însuflețire în sală. Cântăreața a fost răsplătită din belșug cu aplauze și flori. La ieșirea din teatru, Societatea filarmonică locală i-a făcut manifestație, d-l colonel Nadler, președintele și părintele Pascu de la Domneasca ¹⁴, vicepreședinte al Societății, i-am adresat cuvinte de laudă.

Sunt în luptă cu adunarea banilor căci nu mi-au plătit încă toți, căci nu prea sunt bani. În curând voi avea o situație mai clară despre cât am strâns de la conferință și acest concert, pentru decesul domnului Fani. Împreună cu domnul Romanoae și Pavelescu vom încheia actele cuvenite.

Pe lângă scrisoare vă alătur articolul ce s-a scris în Universul, în vederea concertului și fotografia cântăreței și un program. Păcat că d-l Prefect ¹⁵, care a fost patronul acestui concert, din motivele știute, n-a fost de față și tare bucuroși am fi fost dacă era d-l Profesor ¹⁶ cu ai Dsale colaboratori.

Sora mea mulțumește mult Domnului Profesor de cuvintele frumoase ce i-a scris în scrisoarea din 7 iunie.

Sofia mea, cu Răducu și toți ai noștri de pe aici, trimit cele de cuviință domnului Profesor iar subsemnatul îl salută cu tot respectul pe Domnia Sa și pe toți Domnii, Doamnele și Dșoarele de la « prăvălie » ¹⁷ (cuvântul e al Dumneavoastră) și de acasă.

I. M. Dimitrescu” ¹⁸.

¹³ Maria Dimitrescu, solistă la Opera Română din București.

¹⁴ Biserica Domnească „Cuvioasa Paraschiva”, din Piața Moldovei, demolată în anii 1977 – 1978.

¹⁵ Jean - Stoenescu Dunăre.

¹⁶ G. G. Longinescu.

¹⁷ Laboratorul de Chimie al Facultății de Chimie, Universitatea București.

¹⁸ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.183.

O scrisoare de un real interes pentru istoria locală, pentru surprinderea unor linii ale portretelor morale și civice, primește G. G. Longinescu de la Jean Stoenescu-Dunărc. Ni se oferă o inedită și emoționantă integrare a județului în istoria națională: „... *acest județ așezat în inima Țării, pentru care el a vibrat, a susținut, a luptat și suferit de toate durerile și nădejtile neamului*”.

Conștientizând că, în anumite privințe, se regăsește pe același palier al atitudinii civice cu G. G. Longinescu, i se destăinuie. În câteva cuvinte, pe cât de simple, pe atât de expresive prin adâncimea lor, își schițează personalitatea: munca și „*micul capital de cunoștințe cucerit prin atâtea trude*” puse în slujba comunității, dintr-o intimă dorință care-i stârnește o meritată mândrie ca „*neprețuita mângâiere dorită de fire - « am fost un om de omenie » - să nu rămână doar vorbe goale*”.

Revelator este și felul în care face din imaginea familiei Longinescu, recepționată și păstrată în timp, un adevăr incontestabil.

„Focșani, 2 Iunie 1932

Mult stimat Domnule Profesor și cu îngăduința mărinimoasă a bunătății mamei, îmi permit, mult iubite cucoane Ghiță,

Vă mulțumesc din suflet de bunătatea cu care Dumneavoastră apreciați eforturile ce am depus în a sluji cererile și nevoile județului Putna, acest județ așezat în inima Țării, pentru care el a vibrat, a susținut, a luptat și suferit de toate durerile și nădejtile neamului, așa precum Dumneavoastră le arătați cu atâta însuflețire în scrisoarea ce mi-ați trimis.

Oricare vor fi în viitor întâmplările care poate m-ar chema, prin încrederea celor mari, ca să pun munca mea și micul capital de cunoștințe cucerit prin atâtea trude, având ca însărcinare să călăuzesc, să îndrumez și să răspândesc pentru binele altora, tot ce este zămislit în sufletul meu de iubitor servil al Țării, o voi face-o, iubite Domnule Profesor, mânat fiind, așa cum am dat probe, de acea lumină încrezătoare în Marele Destin al României, pentru a cărei înălțare nu voi pregeta de a crede mereu, închinându-mă lui Dumnezeu.

Mă voiui hrăni și voiui lua pilde de la tezaurul datinilor moștenite de la bunici, ca, mai apoi, să-mi pot spune că acea neprețuită mângâiere dorită de fire - « am fost un om de omenie » - a fost pentru mine ceva mai mult decât vorbe deșarte.

Pentru Dumneavoastră, mult iubite Domnule Profesor, păstrez în adâncul sufletului și în culcușurile îngrijite de căminul inimei, o recunoștință a cărei amploare depășește puterea cuvântului.

Sunteți bun, sunteți creștin, sunteți mare învățat al României, iubiți Țara. Sufletul Dumneavoastră, mare și luminat, poartă zilnic flacăra iubirii pentru toți pe care o răspândiți curată și senină zi de zi, semănați ogorul științei, lucrați fără a vă spune că sunteți obosit la clădirea minunată a speranțelor ce aveți în puterea neamului nostru.

Rog pe Dumnezeu, bunul Dumnezeu, să vă țină sănătos și voios, pentru binele Țării și al celor cărora le împrăștiati împărtășania muncii luminate, de a cărei putere dețineți secretul.

Să continuați și Dumnezeu să vă ajute ca să ilustrați mai departe renumele familiei Longinescu din Focșani, unde v-ați născut, ați copilărit și ați primit de la iubiții părinți, Ruxanda și Gheorghe Longinescu, darul nestemat de Mari Români și buni creștini. Dumnezeu să vă ajute !

Vă trimit aici, iubite cocoane Ghiță, modesta conferință de omagiu ce am ținut-o în ziua de 14 mai a. c., la Teatrul Pastia din Focșani, pentru comemorarea ilustrului Dumneavoastră frate, Ștefan Longinescu, acela care va rămâne deapănarea însemnat printre Marii fii ai Țărei, ca învățat printre învățați și distinși printre cei ce poartă distincțiunea de nobleță a caracterului de falnică mândrie. Să ne plecăm cu respect în fața mormântului său, să-l slăvim prin amintiri duioase și Dumnezeu îl va așeza lângă părinții săi, printre cei aleși ai Domnului.

Să trăiți, mult iubite Domnule Profesor.

Vă doresc tot binele și, cu credința în Dumnezeu, să muncim pentru ridicarea neamului.

Rămân al matală devotat și recunoscător,

J. Stoenescu – Dunăre”¹⁹.

După emoționantul moment al sfințirii Troiței, ridicată de Facultatea de Drept din București, cu sprijinul oamenilor de bine ai orașului Focșani la acel moment, în Cimitirul Nordic, la 23 iunie 1934²⁰, s-a petrecut și cuvenitul gest creștinesc al parastasului de șapte ani, săvârșit la 17 iulie 1938, „*sub cupola mănăstirii lui Matei Voievod*” din Soveja.

„*Ne-am rugat lui Dumnezeu - îi scria I. M. Dimitrescu profesorului G. G. Longinescu în aceeași zi - nu să-l ierte, că n-a avut păcate, ci să adâncească în sufletele noastre amintirea despre un om bun, drept, care a iubit oamenii, locurile astea și să-i fie veșnica amintire. Amin*”.

Parastasul, continua el „*L-am împlinit în Soveja, care-i era tot atât de dragă lui Domnu Fani*”, asemenea Vizantei. „*A fost ceva înălțător. Biserica era plină de săteni și vizitatori, dintre care câțiva mi-au semnat aici, alăturat. După Sfânta Liturghie, un sobar de trei cucernici Părinți, Părintele Gh. Popa – Soveja, Părintele Dumbravă – Florești (Putna) și Părintele Bandrabur (Crucea de Sus) au oficiat parastasul. Școlarii din Soveja, sub conducerea d-nei învățătoare Ghimpu, au cântat răspunsurile în chip înălțător*”²¹.

Câteva zile mai târziu, G. G. Longinescu primea încă o scrisoare, însoțită și de o copie după articolul „*Parastas de șapte ani pentru profesorul universitar Ștefan G. Longinescu*”, publicat în ziarul „*Universul*”, din 18 iulie 1938:

„*Focșani, 30 Iulie 1938*

*Mult iubite Coane Ghiță și
Prea stimate Domnule Profesor,*

¹⁹ *Ibidem*, inv. nr. 24.186.

²⁰ *Ibidem*, Album - *La Troița lui Ștefan Longinescu*, inv. nr. 21.236.

²¹ *Ibidem*, fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.182.

De ieri m-am înapoiat de la Soveja, plină de mireasma codrilor de brad. Am regretat că trebuie să plec dar ce să fac « serviciu îi serviciu ».

Cred că ați primit o scrisoare ce v-am trimis de acolo, cu semnătura prietenilor care au participat la parastasul Domnului Fani. A fost cu totul impresionant.

Trimit aici, alăturat, darea de seamă publicată în Universul. Am trimis și la Curentul, am aflat că s-a publicat dar n-am putut pune mâna pe numărul acela. Asemenea, au publicat parastasul ziarele: România și Timpul.

Mă gândesc cu plăcere la clipele când veți fi în mijlocul nostru și când vom face parastasul cel mare, la casa Domnului Fani.

De acum nu mai plec din Focșani și stau cu totul la dispoziția Dumneavoastră pentru toate chestiunile în legătură cu această prăznuire. Să ne ajute Dumnezeu să ducem la bun sfârșit cele puse la cale.

Multă sănătate de la toți și de la ai mei. Cele cuvenite simpaticilor Dumneavoastră colaboratori de ambele sexe.

Mata primește salutul meu, încredințarea afecțiunii, admirația și stima nemăsurată ce vă păstrez.

I. M. Dimitrescu”²².

Doar câteva rânduri așternute de Dimitrie Voinov²³ fac din scrisoare un document cu înțelesuri ce se cer deslușite de pe ecranul timpului. Scrisoarea rămâne încă o mărturie a adevărurilor spuse sau scrise de genialul savant român: „Între hârtiile care se aruncă se află uneori și ce trebuie pentru a cunoaște viața unor oameni a căror amintire face parte din tezaurul istoric al neamului nostru”, scria Nicolae Iorga²⁴.

²² Ibidem, inv. nr. 24.181.

²³ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op.cit.*, p. 309 – 310.

²⁴ Nicolae Iorga, *op.cit.*, p. 162.

Publicându-le acum „*când vine vremea și se prezintă ocazia*” împlinim o datorie și „*un dar ce se face pentru cunoștința unei societăți*” trecute parte din viața neamului, peste care uitarea nu trebuie lăsată a se așterne.

Scrisoarea ne obligă a apela la datul de istorie locală, în consonanță cu biografia celor doi mari oameni de știință români. Ambii cu aceeași obârșie focșăneană, cu aceleași trepte școlare urcate, cu un parcurs de împlinire intelectuală și științifică, în două domenii diferite dar complementare, asemănător, ambii cu o consacrare și recunoaștere națională și europeană, vibrând la nevoile neamului, își regăseau cu mândrie rădăcinile în istoria orașului natal.

Prilejul era cât se poate de firesc: G. G. Longinescu îi trimisese un exemplar al revistei „*Natura*”, în care se publicase lucrarea lui I. M. Dimitrescu, „*Însemnări cu privire la orașul Focșani*”²⁵.

În lucrare apar, alăturate, două fotografii. Prima-l înfățișează pe Nicolae Voinov, tatăl savantului, cu o notă explicativă: „*A făcut parte din rândul tinerilor revoluționari de la 1848 și a fost partizan al Unirii Principatelor. A fost secretar (tachigraf) al Comisiei Centrale de la Focșani, Vicepreședinte al Adunării Deputaților, Senator, ministru de Justiție și, mai presus de toate, mare focșănean. A închis ochii pe veci la 29 mai 1899*”.

A doua era a lui Dimitrie Voinov, cu nota: „*Fiul său, domnul Dimitrie Voinov [s. a.], profesor universitar și membru al Academiei Române, este unul dintre cei mai distinși naturaliști, cunoscuți în lumea întreagă prin lucrările sale științifice și un aprig apărător al maselor nedreptățite*”²⁶.

²⁵ I. M. Dimitrescu, *Însemnări cu privire la orașul Focșani. Cu o prefață de G. G. Longinescu*, Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul Congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 – 29 Iunie 1931, Extras din Revista „*Natura*”, Institutul de Arte Grafice „*Bucovina*”, I. E. Torouțiu, București, 1931.

²⁶ *Ibidem*, p. 29.

Purtând amprenta tulburătoarei modestii, atribut al marilor cărturari, o redăm întocmai, ca expresie a regăsirii comuniunii omului cu istoria, surprinsă în doar câteva rânduri:

„București, 20.III.1931

Iubite coleg,

Îți mulțumesc din toată inima pentru trimiterea separată a ultimului număr a „Naturei”, care cuprinde articolul relativ la Focșani și în care se vorbește de tatăl meu.

Mulțumesc de asemenea și pentru cuvintele prea elogioase relative la mine, dar le prețuiesc foarte mult ca fiind izvorâte din inima unui vechiu prieten.

*Din toată inima, al
Dtale*

D. Voinov”²⁷.

De pe un alt palier de simțire și conștiință al unor focșăneni cu o anume responsabilitate în destinele oamenilor, respirând noblețe sufletească și caracter, vine scrisoarea prefectului Județului Putna, Vasile Țiroiu²⁸, către G. G. Longinescu. Este un apel spre un gest caritabil, adresat profesorului G. G. Longinescu, pentru o fostă elevă eminentă a Liceului de fete din Focșani, „fîca unei văduve cu totul lipsită de mijloace și suferindă”.

Subsumându-și gestul celorlalte obligații revenite ca slujbaş al comunității putnene, Vasile Țiroiu vibrează, ca om și intelectual, la o situație particulară, impresionantă prin dramatismul ei.

²⁷ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 35.900.

²⁸ Acad. Valeriu D. Cotea, *Vasile Țiroiu – Omul de excepție (1896 – 1976)*, în *Cronica Vrancei*, vol. II, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura D. M. Press, Focșani, 2001, p. 331 – 336; Horia Dumitrescu, *Vasile Țiroiu și Savel Rădulescu, Corespondență*, în *Cronica Vrancei*, vol. III..., p. 306; Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 295 – 296.

Prețuiește, admiră și accentuează confruntarea acesteia cu sărăcia, strădania studentei în chimie de a da un sens vieții și o situează, pentru calitățile acesteia umane și intelectuale, în rândul acelor care fac cinste orașului.

O primă și de moment rezolvare o întrevădea în sprijinul profesorului al cărui parcurs spre împlinire, cu toate obstacolele întâmpinate, îl cunoștea atât de îndeaproape. Era o posibilitate care-i putea oferi răgazul să obțină un sprijin mai îndelungat prin ceea ce-i stătea lui cu puțință: aprobarea unei burse din partea Prefecturii Putna:

„Prea Stimată domnule Profesor,

Cunoscându-vă sufletul atât de generos și adâncul spirit de înțelegere și bunătate, îmi permit să recomand atențiunei și bunei Dumneavoastră voinți pe Dra Tomulescu El. [ena], studenta în anul al II-lea la Fizico - Chimie.

E fîca unei văduve cu totul lipsită de mijloace și suferindă.

A fost premiantă de onoare a liceului de fete din Focșani. A ieșit întâia, după câte știu, la examenul de admitere în facultate. E un element superior, care face cinste orașului nostru și care nu merită să fie învinsă în lupta grea pentru existență.

Nu are acum cu ce să plătească taxele, nu are nici posibilitate. E de prisos să argumentez mai mult când mă adresez sufletului cald al profesorului Longinescu.

Fac apel călduros la Dvoastră să-i admiteți scutirea de taxele ce trebuie să plătească sau, în « extremis », să fie amînată cu plata lor pînă în aprilie, când nădăjduiesc că Prefectura Putna îi va acorda o mică bursă.

6/11/1936

*Cu respectuoase omagii,
al Dvoastră
Vasile Țiroiu,
Prefect de Putna”²⁹.*

²⁹ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.217.

Corespondența dintre Aurel Sava ³⁰ și Ioan Romanoai oferă cercetării istorice actuale informații și mărturii ale vieții culturale focșănene interbelice și, ceea ce este mai important, date referitoare la viața și activitatea, mai puțin cunoscute, ale omului care și-a făcut din depistarea, transcrierea și publicarea de documente putnene un scop și o datorie. Ambii se regăseau în pasiunea pentru istoria putneană, pentru depistare, adunare și tipărire de acte și înscrisuri medievale și de epocă modernă cuprinzătoare spațiului vrâncean, în respectul și prețuirea reciprocă a gândului și faptei lor în interesul comunității locale.

Sunt informații legate de insistența și reușita lui Ioan Romanoai de a se aproba și obține fonduri pentru constituirea unui corpus de documente privind istoria Focșanilor și a județului de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la jumătatea celui de al XIX-lea, timp în care aceste melcaguri căpătau, prin atitudine și crez uman, prin fapte și evenimente petrecute, simbolistica unității de neam, de limbă, de evoluție istorică pentru întreg spațiul românesc.

Astfel, mai bine de un deceniu, Primăria Focșani a subvenționat căutarea și copierea documentelor locale aflate în Arhivele Statului din Iași și București, realizate de cei mai de seamă arhiviști ai timpului, printre aceștia enumerându-se Gheorghe Ungureanu ³¹ și Traian Ichim. Confirmarea autenticității prin semnătura acestora a permis specialiștilor în domeniu să le acorde statutul de document, înregistrate ca atare atât la Muzeul Vrancei, cât și la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea, care le dețin.

³⁰ Costică Neagu, *Aurel Tiberiu V. Sava, jurist, istoric, documentarist și arhivist de vocație*, în *Aurel Sava. Documente putnene I Vrancea – Odobești – Câmpuri*, Ediția a II-a, îngrijită de Costică Neagu, cu o prefață de acad. Valeriu Cotea, Editura Terra, Focșani, 2011, p. XI – XXX.

³¹ Dumitru Ivănescu, *Gheorghe Ungureanu*, în *Revista Arhivelor*, vol. XXXVIII, anul LIII, nr. 1, București, 1976, p. 83 – 85.

În aceeași perioadă, Aurel Sava publică, cu eforturi deosebite, colecția de „*Documente putnene*”³², lucrare indispensabilă, de căpătâi pentru istoriografia vrânceană de la cumpăna veacurilor XX și XXI.

Reunite, printr-un efort de evaluare sintetică și cuprinzătoare în semnificații actuale, scrisorile impresionează și prin trăinicia și noblețea sentimentelor reciproce, a legăturilor de suflet și conștiința cu acest spațiu geografic și istoric.

„*Domnule Romanoai,*

Consecvent promisiunii mele, am încredințat d-lui Ichim adresa și Dsa a consimțit să lucreze pentru primăria Focșani. Îți trimit alăturat o adresă în acest sens din partea Dsale.

Te rog personal foarte mult să dispui ca imediat [s. a.] să i se trimită suma de 2.500 de lei ce cere avans pe luna Ianuarie. Dânsul are mare nevoie de acești bani. Pentru executarea lucrărilor corespunzător garantez eu personal, nu numai bănești ci chiar prin lucrări în natură de valoare corespunzătoare.

Trimiterea urgentă a sumei socotesc că este cel mai bun indemn pentru dl Ichim ca să se apuce de lucru și să-mi dea să aduc înapoi, odată cu mine, ceea ce va fi lucrat pe luna Ianuarie 1929.

Pe dl Ungureanu nu l-am mai găsit aici. Este plecat în familia lui de vreo 4 zile. l-am scris acasă, la Hangu – Ceahlău și l-am îndemnat să plece la Focșani.

*Multe salutări,
Aurel Sava*

³² Aurel V. Sava, *Documente putnene*, vol. I, *Vrancea - Odobești - Câmpuri*, Publicate cu un studiu introductiv despre Vrancea de Aurel Sava. Prefață de D. Profesor N. Iorga, Tipografia „*Cartea Putnei*”, Focșani, 1929; *Documente putnene*, vol. II, *Vrancea - Irești - Câmpuri*, Publicate cu un studiu introductiv despre proprietatea colectivă vrânceană de Aurel Sava, Publicată cu ajutorul *Fundației Ferdinand I*, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, Chișinău, 1931.

P. S. Adresa d-lui Traian Ichim

Arhivele Statului, Curtea Bisericii Golia, Iași”³³.

Atrăgând atenția asupra importanței „hârtiilor vechi”, Nicolae Iorga scria:

„...moșnenii, răzeșii strâng în traiste ori în saci de piele, ascund prin firide astfel de mărturii ale trecutului, ..., vechi uneori de mai multe veacuri...E o lungă și grea trudă să ajungi până la o comoară pe care nu ai de gând să li-o răpești... O statistică a acestor documente care pot peri în focurile așa de dese prin satele noastre ori se pot distruge de umezeala care dăinuiește în căsuțele așa de rău construite ar trebui făcută cât mai repede, și prefecții, prin organele lor administrative, ca și preoții, învățătorii, s-ar putea însărcina, aceștia din urmă prin influența lor locală, cu această adunare, așa de utilă istoriei”³⁴.

O asemenea trudă a însemnat și pentru Aurel Sava peregrinarea prin satele străvechi a Țării Vrancei și înmănuncherea documentelor într-o tipăritură.

Doar câteva scrisori rămân suficiente pentru a intui și cunoaște câte strădanie și câte eforturi financiare, apeluri la oficialitățile locale au fost necesare pentru publicarea și difuzarea lucrării „Documente putnene”.

Dincolo de informațiile de istorie culturală focșăneană interbelică străbat timpul trăirile celor doi corespondenți, sentimentele încărcate de trăinicia și noblețea unor oameni dăruțiți trecutului acestui tărâm românesc.

*

*

*

³³ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 34.208.

³⁴ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 162.

„Iași 2 Ianuarie 1932

Iubite domnule Romanoai,

Îți urez, încă odată, un an spornic, plin de mulțumiri de tot soiul. Îi urez, de asemenea, Milcoviei noi articole semnate de dumneata.

Vin acum cu următoarea rugămintă. Cel de-al doilea volum de documente a apărut. Imediat după Sfântul Ion îl vei primi. Aș vrea să știu dacă și în ce măsură pot conta de astădată pe concursul primăriei.

Dacă împrejurările financiare sunt neprielnice, nădăjduiesc totuși de la înțelegerea și prietenia lui Fănuță Dimitriu o atitudine asemănătoare aceleia d-lui Antonescu³⁵ și o nădăjduiesc cu atât mai mult cu cât dumneata ești acolo!

Îți trimit alăturat o cerere, căreia te rog să nu-i dai curs decât atunci când vei fi sigur de obținerea unui rezultat pozitiv. Imediat ce vei putea obține cumpărarea a 300 de volume, voi da drumul celui de al treilea volum, care nu este încă: *Focșanii !!!* [s. a.]

Aș vrea să te văd venind iarăși, plin de râvnă, cu materialul nou pentru o nouă lucrare tot așa de interesantă ca aceia pe care ai dat-o la iveală³⁶.

Voi scrie zilele acestea atât d-lor Fănuță Dimitriu, Paraschiv Chiriță³⁷, cât și d-lui Dumitrescu de la Prefectură, ca și lui Jecheanu³⁸.

³⁵ Vasile Antonescu, președintele Camerei de Comerț, Focșani.

³⁶ Ion Romanoai, *Date focșănene asupra hotarului Unirii*, în *Milcovia. Revistă regională de studii*, Anul II, vol. I, 1931, p. 152 – 192.

³⁷ Vezi detalii Gheorghe Miron, *Paraschiv Bogdan Chiriță (1880 – 1969)*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII..., p. 308 – 319; Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 77.

³⁸ xxx, *Neculai Jecheanu, un apostol vrâncean*, Ediția a II-a cu adăugiri. Textele au fost stabilite, selectate, adnotate și comentate de profesorii Vasile 296

Ce mai noutăți pe acolo? Mi-i dor de o raită prin județ, după documente. Poate că la vară voi putea să mai dau o raită.

Te rog comunică-mi numele preotului sau învățătorului mai inimos din Pădureni și eventual din Călimănești. Aș vrea să intru în legătură cu ei, ca să le trimit un chestionar.

Multe salutări prietenilor dragi de acolo. Respectuoase sărutări de mâini doamnei, iar Dta te rog să primești, odată cu cele mai bune urări, salutări și prietenești străngeri de mână.

*Al Dtale
Sava”³⁹.*

*
* *

„6.III.1935

Iubite domnule Romanoai,

Imediat după ce am primit scrisoarea Dtale, am trimis vorbă la Școală să mi-l trimită pe Alecuțu și, încă de sâmbăta după amiază, a fost examinat de Drul Alexandrescu, un foarte bun internist. Nu are nimic, dar absolut nimic. Spre încredințare, îi alăturez și cartea de vizită ce mi-a trimis după ce l-a ascultat pe flăcăul nostru. Prin urmare, liniștiți-vă. Nu e nevoie de nici o deplasare la Chișinău pentru asta, Nu e nevoie de tratament, de raze etc....

Iartă-mă că îți răspund așa de târziu. M-am grăbit cât am crezut că este vorba de o boală serioasă dar după ce am aflat că nu-i nimic, am lăsat să treacă zilele!!

În chestiunea Vizantei nu sunt în măsură să te servesc, lucru pe care ți le-a spus cred Alecu. Ceea ce am e prea puțin. O rugămintă

Gv. Țibrea și Ion Gr. Cherciu, Editura Terra, Focșani, 2012, p. XII – XV; Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 168.

³⁹ A. M. Vn., fond Personalități vrâncene, inv. nr. 34.207.

identică mi-a făcut și dl Corneliu, căruia te rog să-i comunic, dacă îl vei întâlni, că nu am nimic deosebit în afară de însemnările dosarelor referitoare din Arhiva de la Iași.

Ce mai este cu Milcovia... ? E regretabil că i-au cântat prohodul chiar unii dintre cei ce au făcut tot posibilul s-o creeze. Păcat!!

Eu stau cu trei volume putnene gata de tipărit și nu pot face nimic. Am făcut azi o petiție primarului Odobeștilor, prin care îi cer o sumă de 30.000 lei. Nu știu de se va alege ceva. Te-aș ruga să-i vorbești și prefectului, pe care-l știu președinte al lucrurilor de această natură, să găsească posibilitatea de a înscrie în buget o sumă și în acest scop.

Te rog să-mi scrii câteva rânduri despre Milcovia noastră și despre noutățile focșănene mai interesante.

*Salutări de mâini doamnei
Salutări tuturor cunoscuților,
iar matală de frățiească îmbrățișare,*

Al Dta,

A. Sava”⁴⁰.

*

*

*

„Chișinău, 29 Noembrie 1935

Dragă domnule Romanoai,

Am lipsit din Chișinău mai bine de două săptămâni și mi-i teamă să nu fi fost Dta pe aici, în lipsa noastră, după cum ne anunțase

⁴⁰ Ibidem, inv. nr. 34.205.

Alecuțu. Mă voi interesa la Școala de Viticultură dar, până atunci, mă grăbesc să te supăr cu o mică rugămintă.

Iată despre ce este vorba:

*Am nevoie de 150 de exemplare din vol. I de **Documente Putnene** [s. a.]. În schimbul lor sunt dispus să dau 150 de exemplare din volumul II, din care sunt mult mai puține puse în circulație.*

*Te rog mult să te interesezi, **urgent** [s. a.] la Prefectura județului dacă mai au în depozit ceva din stocul destul de mare ce au cumpărat de la mine. Cum Prefectura nu a cumpărat nici un exemplar din volumul II, cred că nu va fi nici o dificultate ca schimbul să se facă.*

În extremis ar mai fi o soluție. După cum mi se pare, la mata mai sunt o serie de volume nebroșate, fără coperte. Cum eu am tipărit o serie nouă de coperte pentru volumul I, ar urma ca să le broșez și astfel aș putea obține cele 150 de exemplare noi.

Te rog foarte mult să mă servești cât mai prompt, fiindcă am mare nevoie de o informațiune precisă în această privință.

Pe Alecuțu l-am văzut ceva mai rar. Ai putea, când îi scrii, să-i spui să ne viziteze ceva mai des.

Cum stăm cu via ? Dar cu Primăria ? Dar cu monografia Focșanilor ? Știi că eu lucrez pentru la anul o monografie a Chișinăului ? Este cam la repezeală, nu știu ce o să iasă, dar oricum sunt mulțumit că am strâns un material cât se poate de frumos.

Când vii iară pe meleagurile noastre ? Aș fi foarte fericit să stau de vorbă cu mata și să aflu știri despre prietenii de altă dată. Te rog să le transmiți tuturor salutările mele.

*Respectuoase sărutări de mâini doamnei
Matale prietenești îmbrățișări*

Cu tot dragul,

Aurel Sava

P. S. Alăturez o scrisoare pentru dl Dimitrescu și o hârtie pentru Prefectură”⁴¹.

Redăm tiparului și scrisoarea soției lui Aurel Sava către Ioan Romanoaie, cu aceleași reverberații umane subsumate purtătoare de căldura și gingășia unui suflet feminin:

„București 6 Ianuarie 1957

Stimate Domnule Romanoaie,

Mulțumesc din suflet pentru frumoasele Dvs urări și vă rog să primiți Dvs., Doamna, cât și întreaga familie, urările mele cele mai călduroase pentru noul an, cât și Ziua numelui.

Parastasul îl vom face Sâmbătă 16 Februarie, deoarece Dumineca sunt prea grăbiți și obosiți după slujba prea lungă de dimineață.

Îmi spuneți că poate veți veni la pomenirea de acum. Deși prezența Dvs ne-ar bucura, v-ași ruga, de va fi vreme proastă, să nu riscați să vă puneți la încercare sănătatea care vă este destul de șubredă. Oricând veți mai veni la București, vom putea merge la mormânt.

Știu și sunt fericită să vă număr printre oamenii rari, în sufletul căruia amintirea lui va dura cât viața. Ceva din morți nu moare niciodată, iar cei iubiți au o mare biruință asupra morții – aceia de-a fi veșnic pomeniți.

Mulțumesc mult pentru cele promise și vă rog să-mi comunicați ce datorez, ca să expediez prin poștă sau prin persoana ce le va aduce. Rămân îndatorată pentru oboseala ce v-am cauzat.

Salutări distinse

Mia Sava”⁴².

⁴¹ *Ibidem*, inv. nr. 34.206.

⁴² *Ibidem*, inv. nr. 34.208.

Cu nostalgia locului de naștere și al copilăriei, cu regăsirea amănuntului ca mărturie documentară, cu certitudinea semnificației istorice locale și naționale deopotrivă, Ecaterina Luca schițează, din memorie, un crâmpei de imagine focșăneană de la jumătatea secolului al XIX-lea, grefat în jurul unei descrieri aproape miniaturizată a clădirii Vămii din Focșanii Munteni, aflată pe hotarul despărțitor de târg și Principate – „*albia unei gârlițe, picior de Milcov*” – cum atât de plastic și inedit îl personalizează la un moment dat.

*
* *

„Domnule Secretar General al Primăriei Focșani,

Dacă întrebarea, ce s-a pus acum fratelui nostru Melidor Luca, asupra Vămii din Muntenia s-ar fi pus cu zece ani mai înainte, tatăl nostru v-ar fi povestit despre momentul înălțător al Unirei, v-ar fi povestit cum a vorbit Domnitorul Ioan Cuza, când era în garda cetățenească iar despre Vămi v-ar fi putut arăta toate la fața locului. Dar așa, noi, fiii și ficele, câți mai suntem, am adunat amintirile noastre, care de pe unde ne găsim, spre a vă răspunde de departe despre orașul natal și încă mai departe de casa părintească, azi înstrăinată, din vitregia timpurilor care ne-a silit s-o dăm unui evreu, pe suma ridicolă de 7.000 (șapte mii lei) – și aceia plătiți în rate.

Asta s-a petrecut după ce sora noastră cea mare, cu durere pentru imietatea ce se săvârșea, a stăruit mult, când era primar Domnul Vârnav, s-o ia Comuna [Focșani – n. n.], spre a sluji de comemorarea Unirei.

*Domnule Secretar, suntem bătrâni și totuși duioșia vremurilor copilăriei din timpul în care am părăsit casa – unde fiecare trandafir era altoit de mama și fiecare pom domesticit de tata – am citit scrisoarea adresată de domnia voastră tatălui nostru: **Hristache Luca** [s. a.].*

Dânsul a cumpărat casa ce slujise de hotar și Vamă în Muntenia [s. a.] de la un boier din Roman, anume Leca. Vechimea ei poate fi de peste o sută de ani.

Aceasta se vedea după ziduri ce sunt groase ca de Biserică și plafoanele, atât în prăvălie cât și-n casă, în odaia ce dădea în curte – și-n care, pe vremea noastră, se făcuse un perete de geamlâc – era boltă și un drug de fier lega pereții deasupra geamlâcului.

*Acum 50 – 59 de ani, tata a pus de s-a [u] dărâmat trei stâlpi de zid, ce susțineau peretele dinspre **hotarul despărțitor: albia unei gârlițe, picior de Milcov** [s. a.] , care devenise pestilențioasă, chiar și după nume (Cacaina) și despre care spunem frate, că era curățată din când în când de către deținuți.*

Și totuș [i] așa fiind, tatăl nostru și cu vecinul au fost nevoiți a cere voie să astupe șanțul. Apoi acel loc s-a vândut la licitație, tata l-a cumpărat și-a construit o prăvălioară, ce credem că este și azi. Dar și pe asta a fost nevoit tata s-o vândă , încă mai înainte de boltă. Iar tatăl meu, în ce privește asta, precum procesele, zicea: taie poala și fugi. Concurența și reaua vecinătate l-a [u] desgustat pe tata și am plecat din Focșani. Dânsul fusese ultimul negustor creștin în ramura cărăfiei la Munteni.

Spre hotar, la clădirea cea mare, era o fereastră zidită și deasupra ei, credem că se poate vedea și azi, în zid bârna de stejar ce are urmele focului, de când au ars Muntenii, foc ce s-a oprit de acest zid de nădejde.

Fundul clădirei, al curței, este în dreptul Primăriei. Adică, clădirea are două fațade: una pe Strada Mare a Unirii, cealaltă în Strada Sfântul Ioan, spre care au ieșirea grupul de case din lungul curței, învecinat pe atunci cu casele Cucoanei Ușa Clopotăreasa; la dreapta, privind spre Primărie iar la stânga în continuare același loc viran din strada Unirei, până în fața Primăriei, dincolo de care era prăvălia și locuința fotografului Zeitem.

Dacă frații Römer, farmaciști, mai viețuiesc, vor putea da poate prețioase lămuriri.

Ca copii, când vorbeam de casa noastră, îi ziceam « boltă » . În fața boltei noastre era cofetăria Domnului Tănase, Cofetarul – cum îi ziceam noi – adică Vama Moldovei. Iar în dreptul prăvălioarei de pe șanț era, peste încă o prăvălie, o frizerie.

Acum de este, după cum s-a publicat, hotărât a se serba de către Comună, azi, orașul și casa în care întâmplător am deschis ochii și noi, și este un loc istoric, să ne fie iertat că ne-a ademenit năpădindu-se scumpele aduceri aminte.

Dintre cei șase copii, cari ne-am ridicat, sunt fîca mai mică a lui Hristache și Elena Luca. Am învățat clasele primare și cele patru inferioare de liceu în Focșani, pe când era latinistul Caian director și am plecat din casele părintești plângând ca după înmormântarea tuturor bucuriilor copilăriei.

Și acum mă întreb: unde se va pune piatra comemorativă ?

Ceata umbrelor în frunte cu Kogălniceanu, Negri și Cuza, și-a atâtor moși, strămoși și a celor 800.000 eroi ai Unirei Celei Mari să nu ne inspire pentru ceva mai mult ?!

Nu-i nevoie acolo de-o asanare patriotică, răscumpărându-se bolta – vamă și prăvălioara de pe șanț pentru o instituție publică, o bibliotecă luminoasă la care ne-am înscrie să trimitem cărți ?

Când am plecat noi, am lăsat paisprezece încăperi, dintre care numai două, din fundul curții erau zidite de către un frate al meu, în văzul primarului Niculai Săveanu, care a venit s-admire pe meșterul Manole (așa se numește fratele meu) improvizator.

Sunt acum vreo șease toamne, eram întâmplător în Focșani. Și, firește, cel dintâi gând m-a dus acasă. Am vrut să pun umărul, dac-aș fi putut scoate din țâtâni poarta. Da, printre crăpăturile gardului, dogit de soare, am văzut că totul e dublat. Și-am înțeles că: bolta noastră continuă a fi istorică și că ne trebuiesc catapultele romane spre a o relua.

În Strada Mare a Unirei m-opresc și privesc la boltă. Ea a rămas mică de statură, cum și era, dar trainică. La cele două ferestre – pe vremea noastră era o fereastră spre hotar și ușa de fier la stînga – sunt înșirate geamandane. Negustorul v-o fi crezut c-am

nevoie de lucruri de călătorie... Și eu... de-ași fi putut a-și fi răscumpărat scumpetea sufletului meu obidit din clipa aceea.

Dar noi parc-am fost blestemați, ca ultimii creștini ce și-au părăsit Biserica, de-atunci pribegi suntem și casă n-am mai putut avea.

Domnule Secretar General, sfătuiți-vă în consiliu și săvârșiți Domniile Voastre lucrul deplin. Porniți și Dumnezeu vine într-ajutor îndată ce-I invocat din adâncul sufletului.

*Domnișoara
Ecaterina Luca,
Pensionară de școală
secundară
Strada Ocolului 22
Făgădău,
București, 17 / III / 1931”⁴³.*

Prin conținutul și problematica documentară surprinsă, aceste fragmente de corespondență particulară sugerează, cu prisosință, valoarea lor intrinsecă, pe care cercetătorul într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat are posibilitatea să o surprindă.

Referirea directă la ceva care s-a întâmplat ca atare, necunoscut ori sporadic consemnat, un ceva trecut prin filtrul cunoașterii prezente, sub toate aspectele unui timp devenit istorie, revitalizat prin trăirea celui care se destăinuie într-o scrisoare, vizualizată prin tipărire, confirmă neîndoielnic atribuirea înțelesurilor de noi mărturii, privind locul și rolul personalităților în spiritualitatea vrânceană a secolului trecut.

⁴³ *Ibidem*, inv. nr. 34.197.